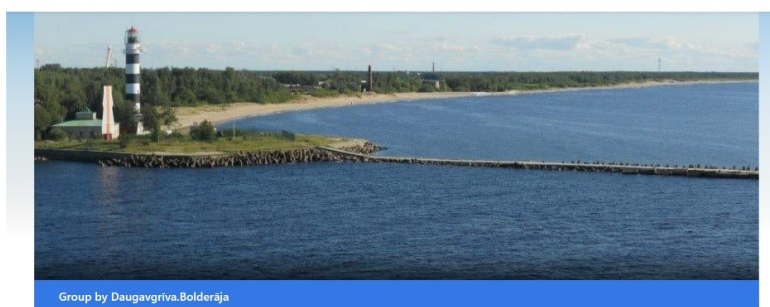

Daugavietis, J. (2021). **Places of Joy and Worries: Rīga Port Neighbourhoods in Facebook Photo Posts.** No S. Reinsone, A. Baklāne, I. Skadiņa, & J. Daugavietis (Red.), *DHN2020 Digital Humanities in the Nordic Countries—Post-Proceedings of the Digital Humanities in the Nordic Countries 5th Conference* (Sēj. 2865, lpp. 121–133). Institute of Literature, Folklore and Art, of the University of Latvia; Artificial Intelligence Laboratory, Institute of Mathematics and Computer Science, University of Latvia; The National Library of Latvia. <http://ceur-ws.org/Vol-2865/short4.pdf>

Prieka un raīžu vietas: Rīgas ostas apkaimes *Facebook* fotogrāfijās

– raksta kopsavilkums latviski, 2021. gada 20. maijs¹ –

Facebook (FB) arvien vairāk ienāk arī Latvijas iedzīvotāju ikdienā, un līdzīgi kā citās valstīs, dažādas šī sociālā tīkla ietvaros radušās virtuālās kopienas ir tieši saistītas vai pat izriet no fiziskajā pasaulē pastāvošām kopienām. Šī rakstā centrā ir divas šādas virtuālās kopienas, kas radušās kā trīs Rīgas pilsētas apkaimju (Bolderājas/Daugavgrīvas un Vecmīlgrāvja) iedzīvotāju FB grupas, uzmanību veltot šajās grupās ievietoto attēlu analīzei.

Daugavgrīva / Bolderāja / Усть-Двинск / Болдерая
■ Private group · 13,1 tūkst. members

Vecmīlgravis
● Public group · 15,6 tūkst. members

Daugavgrīvas/Bolderājas un Vecmīlgrāvja Facebook grupu titulattēli (skat. 2021.05.19.).
Daugavgrīva / Bolderāja / Усть-Двинск / Болдерая (<https://www.facebook.com/groups/dvinskcity>)
"Vecmīlgravis" (<https://www.facebook.com/groups/vecmilgravis>)

Attēlā: Daugavgrīvas/Bolderājas un Vecmīlgrāvja *Facebook* grupu titulattēli (skat. 2021.05.19.).

¹ Kopsavilkums nedaudz īsākā veidā publicēts projekta *Facebook* lapā tajā pat dienā:
<https://www.facebook.com/DziveLidzasOstai/posts/879732912574441>

Pētījuma galvenais jautājums ir šāds: kādas apkaimju vietas tiek attēlotas fotogrāfijās un ko tās liecina par apkaimju ikdienu un identitāti? Tā mērķis ir fotogrāfiju analīzes instrumentārija izstrāde un adaptācija, bet uzdevumi: fotogrāfiju korpusu izveide; analītisko kategoriju un kodu konstruēšana²; divu apkaimju FB grupu fotogrāfiju korpusu analīze un salīdzinājums.

Apkaimju Facebook grupu raksturojums

Abas šo apkaimju Facebook grupas – ‘Daugavgrīva / Bolderāja / Усть-Двинск / Болдерая’ (<https://www.facebook.com/groups/dvinskcity>) un ‘Vecmilgravis’ (<https://www.facebook.com/groups/vecmilgravis>) – ir samērā līdzīgas. Tās abas sākušas darbību 2011.gada sākumā, abas ir bilingvālas (latviešu un krievu, bet dominējošā ir otrā), tajās līdzīgs lietotāju skaits (attiecīgi 13 un 15 tūkstoši).

Atšķiras to radīšanas un arī administrēšanas stāsts. Ja Vecmilgrāvja grupu radīja divi jaunieši: “Jo Facebook nebija rajona grupas;”³ iespējams, domājot arī par to kā iespējamu ienākumu avotu (viņi joprojām ir vienīgie grupas administratori-moderatori), tad Bolderājas grupu iniciēja un turpina uzturēt vietējie aktīvistu, kas grupējas ap biedrību (nevalstisko organizāciju) “Bolderājas grupa”.

Daļēji atšķirīgās motivācijas, izveidojot šīs grupas, nosaka arī FB grupu noteikumus. Vecmilgrāvja grupas noteikumos uzsvērtas divas lietas, ja neskaita to, ka administrators ir šīs grupas “cars un dievs” un ka lamāšanās aizliegta. Pirmkārt, “Bez POLITIKAS (Политические посты будут удаляться!!)”; otrkārt, nesaskaņota reklāma, ieskaitot privātus sludinājumus, nav atļauta un tiks izņemta. “Если интересно купить рекламу в нашей группе. Писать сюда: [administratora Facebook adrese]”⁴. Bolderājas grupas noteikumos, savukārt, dominē vien aicinājumi ievērot pieklājības normas un cieņas pilnu attieksmi pret citiem diskusijas dalībniekiem.

Salīdzinot FB grupas lietotāju statistiku, ko ieguvu no grupu administratoriem, tā ir pārsteidzoši līdzīga, un tas ir labs pamats to satura salīdzināšanai⁵. Abās grupās sievietes veido 60% (reālais īpatsvars visās trijās apkaimēs ir 57%), un 55% lietotāju ir 25–44 gadus veci. Pēc FB statistikas datiem, kas tiek iegūti no lietotāju IP

² Attēlu analīzes kategorijas un kodus skatīt te: Daugavietis, J. (2020). *Places of joy and worries: Riga port neighbourhoods in Facebook photo posts (methodological supplements)*. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4308059>

³ Facebook sarakste ar Pavel Kulikov, 2020.11.30.

⁴ “Ja vēlaties iegādāties reklāmu mūsu grupā, rakstiet šeit:”.

⁵ Kulikov, Pavel. (2020.11. 30.). Facebook grupas “Vecmilgravis” statistika [personīga komunikācija FB čātā].

Rubenis, Kaspars. (2020.12.13.). Facebook grupas “Daugavgrīva / Bolderāja / Усть-Двинск / Болдерая” statistika [personīga komunikācija FB čātā].

adresēm, 84% abu grupu dalībnieku dzīvo Rīgā, savukārt 12% ir no ārvalstīm, bet pārējie ir Latvijas iedzīvotāji, kas dzīvo ārpus galvaspilsētas. Tas nozīmē, ka vismaz 16% nedzīvo attiecīgajās apkaimēs (visticamāk, ka tie ir bijušie šo apkaimju iedzīvotāji). Ja pieņemam, ka visi šo grupu locekļi-rīdzinieki ir šo apkaimju iedzīvotāji, tad grupās ir reģistrējušies aptuveni $\frac{2}{3}$ no visiem pieaugušajiem apkaimju iedzīvotājiem.

Attēlu analīze

Iedzīvotāju pašu radītais saturs, šajā gadījumā – FB grupās ieliktie attēli (pamatā – fotogrāfijas), kurus parasti pavada arī skaidrojošs teksts, var būt gan kā materiāls, kas papildina un skaidro ar citām metodēm ievāktos cita veida datus, gan kā dati, kas analizējami paši par sevi. Šādu datu specifika ir tāda, ka tie sākotnēji nav radīti pētnieciskām vajadzībām, tātad tie it kā autentiskāk izsaka pētāmās cilvēku grupas attieksmes, vērtības, vajadzības, tāpēc ir īpaši piemēroti fenomenoloģiskās pieejas pētījumiem. Saglabāti, arhivēti un deponēti, attēli faktiski pārvēršas arī par vēsturiski vērtīgu tekstu, kas liecina par noteikta laika un vietas iedzīvotāju ikdienas gaitām, raizēm un priekiem, par attiecīgo ģeotelpisko vietu dokumentālām fiksācijām, kas veiktas ar pašu iedzīvotāju skatu.

Divu gadu garumā sekojot šo FB grupu postiem, kā arī ar ātrā manuālā tempā caurskatot lejupielādētus trīs gadu perioda attēlu korpusus, veidojas labs priekšstats par to saturu, skaidri iezīmējas tipiskās un biežākās kategorijas, kā arī “redzams” tas, kas attēlos neparādās. Praktiski neparādās privātās telpas un paši iedzīvotāji (izņemot sociālās kārtības pārkāpējus un to savaldītājus), tāpat kā praktiski nav attēlu ar vietām, kuras pētnieki mēdz dēvēt par nevietām, bezvietām (*non-place, placelessness*). Dominē trīs veidu attēli – ‘skaistie’ (pamatā dabas vai urbānās ainavas, savvaļas ūdensputni), ‘problemātiskie’ (piemēram, klaiņojoši mājdzīvnieki, piemēslota publiskā vide, apskādētas automašīnas) un ‘informējošie’ (pazaudētas vai atrastas mantas, aktualitātes un izmaiņas publiskajā telpā).

Attēlu kvantitatīvās analīzes gaitā faktiski apstiprinājās vairāki pieņēmumi, kas izrietēja no to ‘apstrādes ar cilvēka redzi’. Pirmkārt, attēli liecina par sistemātisku iedzīvotāju ikdienas mobilitāti, kas iziet ārpus apkaimes robežām. Tā īpaši izteikta Vecmīlgrāvja apkaimē, kurā praktiski nav atpūtas iespēju brīvā dabā (mežā, pludmalē), tāpēc šādas aktivitātes bieži tiek īstenotas tuvākajās apkaimēs – Mangaļsalā, Vecdaugavā un Vecāķos.

Otrkārt, iedzīvotājiem prieku un raizes var sagādāt vienas un tās pašas vietas. Skaistas var būt gan dabas, gan urbānās ainavas vai to detaļas, tomēr ‘skaisto’ bilžu vidū dominē dabas (upe, jūra, mežs, parki, koki, debesis), bet ja tās ir piemēslotas vai piesārņotas, tās kļūst par problemātiskām.

Treškārt, fotogrāfiju kvantitatīvā kontentanalīze apstiprina hipotēzi par būtiskām atšķirībām starp šo divu apkaimju attēlu saturu vismaz dažās kategorijās. Piemēram, Vecmīlgrāvja FB grupas attēlos ir daudz vairāk attēlu no citām apkaimēm (ap 2/3 'skaisto' attēlu uzņemti tieši tur). Bolderājas/Daugavgrīvas FB grupas attēlos redzama praktiski tikai pati apkaime. Šīs un dažas citas fotogrāfiju analīzē atklātās atšķirības pamatā izriet no atšķirībām apkaimju apbūves infrastruktūrā un dabas pieejamībā. Vecmīlgrāvja telpu gandrīz pilnībā aizpildījusi cilvēka būvētā infrastruktūra (dzīvojamie nami un industriālās zonas), kamēr Bolderājā/ Daugavgrīvā ir arī pieeja jūrai, ir arī mežs un pļavas.

FB grupu attēlu izmantošanai par pētnieciskajiem datiem ir savi ierobežojumi. Pirmkārt, tos nosaka pati šī medija forma, ir fenomeni, kurus tieši un nepastarpināti fotogrāfijā nemaz nevar atainot. Pētījuma 'Dzīve līdzās ostai'⁶ kontekstā tas mums ir nozīmīgais vides piesārņojums, piemēram, vibrācijas, trokšņi, ūdens un gaisa piesārņojums. Otrkārt, lai arī tiek pieņemts, ka šis ir lietotāju radīts saturs, tas vienalga piedzīvo vairākas filtrācijas un rediģēšanas, sākot ar pašcenzūru, FB automatiskajiem filtriem, FB grupu administratoru uzraudzību, beidzot ar pētnieka veidotu atlasīti. Treškārt, datu interpretācijas procesā, piemēram, kodējot attēlus pēc pētnieku (ne pašu autoru) izveidotām shēmām, problemātiska ir interpretācija. Vai pētnieks attēlos redz to pašu, ko redz un ko ar to ir gribējis pateikt tās autors?

⁶ Dzīve līdzās ostai: ekonaratīvi, vietējā vēsture un vides aktivisms Daugavas lejtecē (Izp-2018/1-0446)
<http://lulfmi.lv/Dzive-lidzas-ostai>;
<https://www.facebook.com/DziveLidzasOstai>